

Prof. dr hab Marek Bojarski

Professor emeritus

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Anety Turkowiak-Woźnej pt. „Warunkowe umorzenie postępowania karnego. Przesłanki orzekania oraz problematyka wykonawcza”, napisanej pod naukowy kierunkiem Profesora dr hab. Tomasza Kalisza, Wrocław 2023 r. s. 201.

A. Wybór tematu.

Autorka dokonując wyboru tematu dysertacji kierowała się wagą instytucji prawa karnego, które ma w swoim założeniu osiągnięcie ważnego celu prawa karnego tj. walki z przestępczością przy pomocy działań związanych z poddaniem sprawcy przestępstwa próbie tj. warunkowego umorzenia postępowania karnego. Autorka zakłada, iż nie zawsze ukaranie sprawcy czynu zabronionego musi być konieczne do osiągnięcia skutku w postaci powstrzymania go przed powrotem do przestępstwa.

Z uwagi na to, że podjęta przez Autorkę problematyka nie należy do marginalnych, zainteresowanie się tym tematem należy uznać za słuszne. Zarówno w aspekcie teoretycznym jak i stosowania warunkowego umorzenia w praktyce rodzi wiele kontrowersji, to próbę ich wyjaśnienia przez Autorkę dysertacji należy pozytywnie ocenić.

Wybór tematu należy zatem uznać za prawidłowy ze względu na jego zarówno teoretyczne jak i praktyczne znaczenie. Badałą instytucję Autorka ocenia pod względem nadrzędnego celu polityki kryminalnej jakim jest zahamowanie wzrostu

liczby popełnianych przestępstw. Ten element rozprawy jest wiodącym mottem, które przewija się w rozważaniach Autorki.

B. Układ pracy.

Autorka, na podstawie badań praktyki i wypowiedzi doktryny uważa, że formą sankcji karnej jest również probacja, której celem jest realizacja funkcji kary w najbardziej efektywny sposób. Tak więc założonym celem rozprawy jest wykazanie zasadności orzekania warunkowego postępowania karnego, które spełnia postawione przed nim cele powstrzymania sprawcy przestępstwa przed powrotem na drogę przestępstwa.

Układ dysertacji jest czytelny i logiczny. Poszczególne części pracy stanowią logiczną konsekwencję wcześniej poczynionych ustaleń co pozwala Autorce na sformułowanie poprawnych wniosków.

Merytoryczne rozważania nad instytucją warunkowego umorzenia postępowania Autorka poprzedza uwagami dotyczącymi umiejscowienia tej instytucji w systemie instytucji probacyjnych i wskazanie jej miejsca w systemie tych środków. W tej części pracy znajdujemy szczegółowe nawiązanie do genezy warunkowego postępowania karnego na gruncie polskiego prawa karnego. Autorka zaznacza, że początki od odstąpienia od bezwzględnego ukarania zauważyć można na tle projektu kodeksu karnego z 1956r. Dalej ukazuje jak myśl o odstąpieniu od ukarania rozwijała się w projekcie kodeksu karnego z 1963r., by wreszcie w 1968r. nabrać realnego kształtu, który wprowadzony został do kodeksu karnego z 1969r.

Autorka bardzo dokładnie relacjonuje kolejne etapy powstawania tej instytucji w oparciu o reprezentatywną literaturę przedmiotu. Na tle tych propozycji legislacyjnych, w rozprawie znajdujemy rozważania dotyczące charakteru prawnego instytucji warunkowego postępowania karnego wyrażanego przez przedstawicieli doktryny prawa karnego. Te rozważania są prowadzone na dobrym poziomie. Autorka przy prezentacji poglądów doktryny odnośnie warunkowego umorzenia postępowania, prezentuje własne oceny, co znacznie podnosi walor poznawczy rozprawy.

W tej części rozprawy dostrzegam jednak pewien niedosyt informacyjny. To, że w polskim prawie karnym zainteresowano się taką probacyjną instytucją wynikało jednak, z faktu że ten temat wcześniej był szeroko dyskutowany w literaturze zagranicznej. Przeniesienie jej efektów na grunt polskiej doktryny prawa karnego był wynikiem akceptacji, bądź krytyki niektórych rozwiązań zagranicznych.

Czytelnik oczekuje przynajmniej podstawowej informacji z jakich rozwiązań zagranicznych korzystaliśmy przy formułowaniu zrębów tej instytucji w polskim prawie karnym. Które rozwiązania akceptowaliśmy, a które nie i dlaczego.

Poświęcenie temu zagadnieniu tylko jednego akapitu na stronie 52 dysertacji sprawy nie ułatwia. Ta krótka wzmianka jak to wyglądało w innych państwach może rodzić przekonanie, że w zasadzie nie było żadnej dyskusji w oparciu o obce rozwiązania nad skutecznością instytucji probacyjnej, jaką zamierzano wprowadzić do polskiego kodeksu karnego.

W rozprawie brakuje mi również, chociaż krótkiej prezentacji innych instytucji probacyjnych zawartych w kodeksie karnym. Takie całościowe omówienie problematyki probacji w prawie karnym podniosłoby walor tej dysertacji.

Jeśli jednak chodzi o dyskusję nad tą instytucją w polskim prawie karnym, to Autorka prezentuje ją bardzo szczegółowo i co więcej zaopatruje ją własnym komentarzem. Bardzo wnikliwie omówione zostały przesłanki warunkowego umorzenia postępowania. I tutaj także znajdujemy prezentację stanowisk, zarówno doktryny jak i praktyki wymiaru sprawiedliwości. Dużą wartością prezentowanej rozprawy jest analiza tekstu ustawy w teorii na tle formułowanych interpretacji poszczególnych przesłanek w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Takie podejście do badanej problematyki jest prawidłowe, a co najważniejsze ukazuje ono całą jej złożoność, którą Autorka rozumie i we właściwy sposób analizuje i prezentuje Czytelnikowi.

W pracy znajdujemy omówienie warunkowego umorzenia postępowania w praktycznym wymiarze. Jest ono omówione na tle przebiegu postępowania karnego. Ta analiza jest prowadzona na dobrym poziomie, z uwzględnieniem stanowiska doktryny i praktyki wymiaru sprawiedliwości. Analiza to dotyka również bardzo ważnej sfery procesu karnego tj. zasady domniemania niewinności. Formułowane w tym względzie uwagi i opinie Autorki są poprawne, logiczne i konstruktywne dla prowadzenia dalszej dyskusji.

W dalszej części rozprawy Autorka omawia problemy związane z okresem próby i środków towarzyszących warunkowemu umorzeniu. Prezentacja tych problemów również prowadzona jest na dobrym poziomie i daje Czytelnikowi jasny obraz tej instytucji i problemów wynikających z jej stosowania w praktyce. Autorka stara się te wskazane problemy rozwiązywać. Bardziej pogłębioną analizę warunkowego umorzenia daje prezentacja tej instytucji w świetle danych statystycznych. Zgromadzony w tym zakresie materiał statystyczny jest reprezentatywny i daje podstawę dla sformułowania wniosków i opinii o funkcjonowaniu warunkowego umorzenia w praktyce. Autorka badaniami empirycznymi dokumentuje stosunkowo długie okresy funkcjonowania tej probacyjnej instytucji co pozwala na formułowanie prawidłowych wniosków.

W części empirycznej Autorka prezentuje również wyniki badań aktowych, co wyraźnie podnosi walor poznawczy dysertacji. W rozprawie zaprezentowano dosyć szerokie spectrum spraw, których dotyczyło warunkowe umorzenie postępowania. Wyodrębniono tam 17 kategorii spraw umorzonych warunkowo, które dotyczyły różnych przestępstw i to nie tylko zawartych w kodeksie karnym ale również z tzw. pozakodeksowego prawa karnego.

W tej części rozprawy, Autorka prezentuje wyniki badań aktowych, które dotyczą m.in. płci i wieku sprawców przestępstw, czy ich wykształcenia. Autorka również analizuje takie elementy badań jak miejsce zamieszkania, stan rodzinny, aktywność zawodową czy niekaralność sprawców, która ma decydujący wpływ na stosowanie warunkowego umorzenia postępowania w praktyce. W zgromadzonym materiale badawczym znajdujemy również informacje o decyzjach prokuratorskich i uzasadnieniach wniosków o umorzenie postępowania. Prezentacja wyników tych badań stanowi dopełnienie całościowego obrazu tej instytucji.

Pozytywnym elementem przedstawionej mi do oceny rozprawy jest kompleksowe ujęcie badanej instytucji. W wielu opracowaniach dotyczących tego problemu prezentuje się ocenę z punktu widzenia tylko jednej płaszczyzny tj. prawa karnego materialnego. Autorka ocenia instytucję warunkowego umorzenia postępowania zarówno w płaszczyźnie prawa karnego materialnego, prawa procesowego i prawa karnego wykonawczego. Takie całościowe omówienie badanej instytucji pozwala na sformułowanie prawidłowej jej oceny i taki zabieg badawczy należy bardzo pozytywnie ocenić.

W podsumowaniu Autorka, na podstawie analizy dogmatycznej jak i badań praktyki wymiaru sprawiedliwości, zawarła końcową ocenę instytucji warunkowego umorzenia postępowania, która jest logiczną konsekwencją wcześniej poczynionych ustaleń.

C. Formalna strona opracowania.

Praca jest czytelna, napisana poprawnym językiem, a odesłania do literatury przedmiotu jak i orzecznictwa sądów powszechnych są prawidłowe. Autorka prezentuje bogatą literaturę przedmiotu i opiera się o bogate orzecznictwo. Prezentowane wnioski są logiczne i w taki sposób przedstawione, że mogą skłaniać do dalszej naukowej dyskusji. Uważam, że jest to duża zaleta przy prezentowaniu rozwiązania problemu naukowego.

D. Konkluzja

Przedstawioną mi do oceny rozprawa doktorska Pani Anety Turkowiak-Woźnej pt. Tytułem „Warunkowe umorzenie postępowania karnego. Przesłanki orzekania oraz problematyka wykonawcza” pozytywnie oceniam. Oczywiście w rozprawie tej możemy znaleźć zarówno lepsze jak i słabsze jej części. W zdecydowanej większości przeważają jednak elementy pozytywne. W sumie te zdecydowanie lepsze fragmenty rozprawy skłaniają mnie do wyrażenia ogólnie pozytywnej opinii o dysertacji.

Reasumując wyżej przedstawione uwagi uważam, że dysertacja Pani mgr Anety Turkowiak-Woźnej stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu badawczego.

Praca w pełni odpowiada wymaganiom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2017r., poz. 1789 ze zm.) w związku z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2028r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. Z 2018r. , poz. 1669 ze zm.).

Oceniając rozprawę doktorską, mogę stwierdzić, że Kandydatka do uzyskania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk prawnych wykazała się ogólną wiedzą jak i umiejętnościami prowadzenia pracy naukowej i w związku z tym uważam, że przedstawiona mi do oceny dysertacja może stanowić podstawę do dalszego procedowania w zakresie przewodu doktorskiego.

Wrocław, 14 sierpnia 2023r.

